

УТИЦАЈ САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ НЕМАЧКЕ НА ПРОЦЕС ЕВРОПСКИХ ИНТЕГРАЦИЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Сажетак: Основни задатак овог рада је да утврди у којој мери СР Немачка (Bundesrepublik Deutschland), као држава која захваљујући снази своје економије представља најутицајнију чланицу Европске уније, утиче на процес европских интеграција Републике Србије. Liderство СР Немачке у оквиру функционисања савремене ЕУ, огледа се и у њеном утицају на процес проширења европског блока. Након политичких промена из октобра 2000. године Србија континуирано следи политику европских интеграција, која је уз извесне застоје, проузроковане једностраним проглашењем косовске независности током 2008. године, остала њен главни спољнополитички „крето“. Како све државе Западног Балкана, укључујући и Србију теже пуноправном чланству у ЕУ, процес европских интеграција представља везивно ткиво између њих и моћне Немачке.

Србији је на путу до пуноправног чланства у ЕУ потребан снажан савезник на том путу. Побољшање политичких и економских односа Србије и Немачке, као најснажније државе ЕУ, омогућило би лакше остварење тог циља. Немачка је више пута недвосмислено поновила став да све државе Западног Балкана, укључујући и Србију, заслужују европску перспективу, тако да је на нашој политичкој елити да се избори да та подршка буде снажнија и да резултира бржим напредовањем Србије у оквиру процеса евроинтеграција. Колико је јак утицај Немачке на целокупан процес проширења ЕУ, Србија се на најбољи начин уверила током децембра 2011. године, када је званични Берлин, незадовољан активностима Србије у погледу укидања њених институција на подручју њене јужне покрајине, онемогућио да Србија добије статус државе кандидата за чланство у ЕУ.

Кључне речи: Република Србија, СР Немачка, Европска унија, спољна политика, европске интеграције, проширење ЕУ, Косово

Уводна разматрања

Период од завршетка Другог светског рата па до поновног уједињења Немачке, које је извршено 1990. године, посматра се као период у току којег је

* bojan.erdogljija@gmail.com

Немачка била окренута себи, односно јачању своје економије и модернизацији друштва на унутрашњем плану, док је на спољнополитичком плану њен главни циљ био помирење са суседним државама и њена рехабилитација на међународној позорници. Како су током хладноратовског периода бивша Југославија и СР Немачка припадале различитим идеолошким блоковима, тако су се и њихови билатерални односи одвијали у оквиру хладноратовске парадигме. СР Немачка је свој спољнополитички курс усмерила ка интеграцији у западни систем вредности, док је Југославија, иако комунистичка држава, успевала да води балансирану спољну политику, оличену у сарадњи и са Западом и Истоком. Период од поновног немачког уједињења до данашњих дана одсликава једну нову Немачку, знатно ангажованију у међународним пословима. Остварењем полувековног сна о спајању Западне и Источне Немачке у једну државу немачког народа, родила се држава која је по економској снази и броју становника, који је износио близу 78 милиона, представљала најмоћнију државу тадашње Европске економске заједнице. Тако оснаженој Немачкој прилика за повратак на „велика врата“ у светску политику пружила се управо на простору бивше Југославије, што је њена дипломатија спремно дочекала (Пророковић, 2015: 182).

Док је немачки народ био још опијен слављем поводом поновног уједињења, „тамни облаци“ надвијали су се над Европом, имајући у виду да су 1991. почели ратови за југословенско наслеђе. СР Немачка је од почетка југословенске кризе била значајно укључена у њено разрешење. Кроз учешће у раду „Мировне конференције о Југославији“ (International Conference on Former Yugoslavia)¹, која је на предлог Савета министара тадашње ЕЕЗ-е формирана 27. августа 1991. године, СР Немачка показала је да ово подручје за њу има важан геополитички значај. Учешћем у раду тела, које је имало за циљ да се оконча први сукоб на европском континенту након завршетка Другог светског рата, СР Немачка је на најбољи могући начин демонстрирала своју нараслу моћ. Признањем независности две југословенске републике, Хрватске и Словеније, 19. децембра 1991. године, а које је ступило на снагу 15. јануара 1992. године, потом учешћем са четири чланице Савета безбедности Уједињених нација (САД, Русија, Велика Британија и Француска) у формирању Контакт-групе (Contact Group) 1994. године, као мултилатералног оквира, састављеног од представника пет сила, који је имао за циљ окончање крвавих сукоба на подручју југословенске државе, закључно са учествовањем у агресији НАТО савеза над СР Југославијом 1999. године, СР Немачка је била свеприсутни политички актор у разрешењу југословенске слагалице.

Током агресије на СР Југославију, дипломатски односи двеју држава су прекинути. Успостављени су поново након тзв. петооктобарских политичких промена у Србији 2000. године. За грађане Србије, посебно шокантна била је улога Немачке у агресији из 1999. године, с обзиром да на то да се радило о

¹ Више о раду „Мировне конференције о Југославији“ видети у: Лучка Дејан (2013): “Крај СФРЈ и Арбитражна комисија Мировне конференције о Југославији“, Годишњак студената, година И, 2/2013, Правни факултет Источно Сарајево, 102-123.

првом учешћу немачких војних снага у ратним операцијама након Другог светског рата, као и то што је она извршена без одобрења Савета безбедности УН-а. Парадокс је да је одлуку о учествовању СР Немачке у агресији на Југославију, заједно са другим државама НАТО пакта, донела „црвено-зелена“ коалиција, формирана од политичких партија које су баштиниле антимилиитаристичку безбедносну доктрину. Под вођством канцелара Герхарда Шредера (Gerhard Fritz Kurt Schröder), СР Немачка је прекршила табу политичке „културе уздржаности“, која је развијана у Немачкој од завршетка Другог светског рата, као једини разуман одговор на разорне последице које је оставио за собом покушај „Трећег рајха“ да покори Европу (Baumann, Gunther, 2001: 4-5). Иако СР Немачка, упркос проактивном приступу југословенској кризи, није успела да се позиционира као одлучујућа сила у светлу њеног разрешења, деведесете године су означиле њен велики повратак на ове просторе. Активно учествујући у доношењу спољнополитичких одлука које су имале за тематику питање југословенског наслеђа, СР Немачка послала је јасну поруку да је веома заинтересована за овај регион.

Ако је двадесети век био век у којем су два стара европска народа била често на супростављеним странама, период који је пред Србијом нуди могућности за нову еру у односима са Немачком. Како у савременој политици нема трајних пријатељстава, као ни непријатељстава, у интересу Србије је да односе са једном од најјачих економија данашњице постави на рационалне основе, које би уважавале њене националне интересе. Нашавши се у последњој деценији двадесетог века на супростављеној страни у односу на хладноратовске победнике, делом из геополитичких разлога на које није могла да утиче, делом из неадекватног поимања глобалних политичких струјања која су се преламала на увек трусни регион Балкана, Србија је упловила у нови миленијум принуђена да рedefинише своје односе са западним блоком, укључујући и Немачку. Са девастираном привредом и друштвом које је било у приличном заостатку у односу на захуктали ток глобализације, време које је било пред Србијом неизоставно је захтевало осмишљавање нове спољне политике и темељну модернизацију друштва. Европске интерације су се чиниле као једини могући пут ка луци спаса за једну државу исцрпљену ратовима и свеопштом кризом друштва. Таквој Србији, јачање билатералних односа са једном Немачком било је неопходно, имајући у виду њен нарастајући утицај у оквиру ЕУ и међународним пословима, а тај циљ једино је могао да се оствари кроз процес европских интеграција.

Нови спољнополитички приоритети Србије и обнова дипломатских односа са Немачком

Након тзв. петооктобарских политичких промена, које су се догодиле у јесен 2000. године, Србија је почела да своју спољнополитичку агенду оријентише према Бриселу. Нова власт сматрала је да нови спољнополитички циљеви Србије морају бити утемељени на придруживању ЕУ и НАТО савезу, разви-

јању билатералних односа са другим светским силама, као и мукотрпном и лековитом процесу помирења са својим суседима, као предуслову изградње стабилног региона.² До одређеног ревидирања спољнополитичке доктрине дошло је усред одређених турбуленција, попут потребе за дефинисањем судбине државне заједнице Србије и Црне Горе, као и избијањем косовског питања у први план. Народна скупштина Републике Србије усвојила је 25. децембра 2007. године „Резолуцију о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије“, којом је проглашена војна неутралност Србије као самосталне државе, имајући у виду да је Црна Гора иступила из заједничке државе након референдума одржаног маја 2006. године. Како је могућност прикључења било којем војном савезу остављена једино путем референдума, а да су притом грађани били изразито негативно настројени према Северноатлантском војном савезу, придруживање овом савезу је за дужи период стављено *adakta*.

Придруживање Србије Европској унији остало је примарни спољнополитички циљ Србије и поред поменутих измена у спољнополитичкој концепцији Србије оличених у усвајању Резолуције о војној неутралности државе. „Резолуција о придруживању Европској унији“, коју је Народна скупштина усвојила 14. октобра 2004. године поставила је темеље политике европских интеграција Србије. У самом тексту резолуције стоји следеће: „потврђује се да је убрзани улазак Републике Србије, као чланице државне заједнице Србија и Црна Гора, у пуноправно чланство у Европској унији и приступање Партнерству за мир, стратешки и национални циљ, којем ће у будућем раду Народна скупштина Републике Србије давати пуну и сталну подршку“ (Резолуција о придруживању Европској унији, 2004).

У првим годинама након петооктобарских промена српске политичке елите су у значајној мери испољавале спремност ка унапређењу односа са СР Немачком. Међу њима била је раширена свест да је за даљи напредак Србије у процесу евроинтеграција подршка моћне Немачке и те како важна. Главни подстицај унапређењу српско-немачких односа долазио је од стране тадашњег српског премијера и лидера Демократске странке, др Зорана Ђинђића. На обликовање његових политичких ставова у великој мери утицала је чињеница да је био немачки ђак, имајући у виду да је Ђинђић 1979. године докторирао на познатом немачком Универзитету Констанц (Konstanz) на тези „Проблеми утемељења критичке теорије друштва“ код једног од најзнаменитијих европских филозофа друге половине двадесетог века, Јиргена Хабермаса (Jürgen Habermas). Захваљујући тој чињеници и одличном знању немачког језика, Ђинђић је имао разгранате контакте са немачком политичком и пословном елитом. Ђинђићев сусрет са тадашњим канцеларом Немачке Герхардом Шредером, који се догодио 9. марта 2001. године у Берлину, убрзо након формирања српске владе 25. јануара исте године, представљао је први сусрет између највиших

² Видети у: *Ekspozе Gorana Svilanovića, saveznog ministra za inostrane poslove u Saveznoj skupštini SR Jugoslavije*, Beograd, 2001, u: *Spoljna politika Srbije: strategije i dokumenta*, ur. Nataša Dragojlović, Stanislav Sretenović, Dragan Đukanović i Dragan Živojinović, *Evropski pokret u Srbiji*, Beograd, 2011, 286–311.

представника српске и немачке владе након петооктобарских промена у Србији. Посета Ђинђића Немачкој изазвала је велику пажњу водећих немачких медија, а немачка влада је обећала чврсту подршку Србији на њеном европском путу, као и подршку у решавању економских проблема. Ова фаза у српско-немачким односима, заснована на ентузијазму српског премијера и која је трајала до његовог гнусног убиства 12. марта 2003. године, представљала је „фазу помирења и поновног успостављања блиских политичких односа две земље“ (Прибићевић, Миљуш, 2012: 413).

Након убиства премијера Ђинђића српско-немачки односи наставили су да се одвијају трајекторијом коју су поставили српска влада и премијер Ђинђић након промена из 2000. године. На политичком плану дошло је до стабилизације билатералних односа, док су економски односи наставили свој узлазни тренд започет у првим годинама након петог октобра. Интензивирани економски односи између двеју држава рефлектовали су се у појачаној инвестиционој активности Немачке на тржишту Србије, као и расту спољнотрговинске размене. До захлађења у билатералним односима између двеју држава дошло је након што је немачка савезна влада међу првим државама, тачније као 11-та држава у свету, а као 4-та у оквиру Европске уније, 20. фебруара 2008. године признала једнострано проглашену независност Косова. Као одговор на такав став Немачке, српска влада је повукла свог амбасадора на консултације на период од шест месеци.

Доласком на власт проевропске коалиције предвођене Демократском странком у јулу 2008. године долази до отопљавања у односима са СР Немачком. Одлуком донетом августа 2008. године о враћању амбасадора др Огњена Прибићевића у Берлин, српска влада послала је јасну поруку да не жели да угрози основе билатералних односа са Немачком, које су постављене током првих година 21. века. У складу са својом проевропском агендом, на основу које су тријумфовали на изборима, демократе и њихови коалициони партнери залагали су се за наставак евроинтеграционих процеса Србије. Како је почетни период нове владе коинцидирао са европском финансијском кризом, а при чему је растао утицај Немачке у оквиру ЕУ, захваљујући њеној привредној снази и финансијској стабилности, све је указивало на то да ће јачати и улога Немачке у светлу процеса проширења европске породице. Самим тим, улога Немачке у обликовању европског пута Србије постајала је све важнија.

Западни Балкан и Немачка у процесу европских интеграција

Званичници Европске уније су појам Западни Балкан у неформалном контексту почели да користе од 1997. године. У званичним документима, посебно Радна група при Савету министара ЕУ, која се бавила овим простором, почела је да овај појам уноси у Гласник ЕУ у другој половини 1998. године. Појам је у потпуности заживео међу бирографијом ЕУ на самиту у децембру 1998. године. Након почетне употребе у светлу „постконфликтног менаџмента ЕУ“ (Гајић, 2012: 88), појам Западни Балкан означава напоре ЕУ да читав про-

стор бивше Југославије буде под евроинтеграцијским „кишобраном“, као начина изградње мирног и просперитетног региона. ЕУ је пошла од премисе да, уколико би читавом региону Западног Балкана била понуђена европска перспектива, историјски антагонизми између народа региона могли би да се потисну у циљу изградње стабилних и просперитетних друштава.

Западном Балкану, умањеном за Словенију и Хрватску, које имају статус пуноправних чланица ЕУ, придодата је Албанија. За Западни Балкан све више се користи крилатица „бивша СФРЈ, минус Словенија и Хрватска, плус Албанија“. Укључивањем Албаније у западнобалканску групу, ЕУ је желела да пошаље поруку да свим државама региона нуди европску перспективу, која представља најбољи начин за пацификацију једног историјски турског подручја. Западни Балкан, са пет држава које обухвата (Србија, Црна Гора, Босна и Херцеговина, Македонија, и Албанија), простире се на површини од 209. 000 km² и на њему живи близу 20 милиона становника. Читав простор Западног Балкана налази се на „раскрсници путева“, при чему Србија заузима кључно место, као држава која се налази у средишту читавог Балкана. Иако многи сврставају и Хрватску у регион Западног Балкана, аутор рада се ограничио на ових пет држава, имајући у виду да је Хрватска постала чланица ЕУ 1. јула 2013. године, као и због одклона хрватских политичких елита и јавног мњења према овом појму.

Геополитички утицај СР Немачке, као најјаче европске економије и лидера ЕУ, расте и на подручју Западног Балкана, пре свега, кроз процес европских интеграција. Захваљујући својој економској снази, Немачка постаје незаобилазан фактор у оквиру система одлучивања ЕУ, који се односи и на процес проширења уније. Имајући у виду да су државе региона истакле пуноправно чланство у ЕУ као свој примарни спољнополитички циљ, јасно је да Немачка у великој мери утиче на даљи наставак процеса европских интеграција ових држава и обликовање њихових спољних политика. Пример суседне Хрватске на најбољи начин илуструје колико је важно имати подршку моћне Немачке у процесу евроинтеграција. Хрватски пут према Бриселу значајно је био олакшан немачком потпором, имајући у виду да је Хрватска у поновно уједињеној Немачкој имала савезника од самих почетака југословенске кризе. У складу са тим, Немачка и даље врши јак утицај на Хрватску.

У односу СР Немачке према Западном Балкану може да се направи извесна аналогија у њеном постављању према средњоевропским државама с почетка деведесетих година претходног века. За Немачку је будућност држава средње Европе, након збацивања комунистичких „окова“, неизоставно лежала у њиховом укључењу у евроинтеграцијске процесе. На тај начин, Немачка би била окружена стабилним и економским државама, са којима би нарочито могла да динамизира економску сарадњу. Показало се да су све државе средње Европе постале пуноправне чланице ЕУ, а да је јака економска повезаност користила како овим државама, тако и Немачкој. Немачке компаније значајно су инвестирале на овим тржиштима, а ове државе су тиме доста добиле на пољу модернизација својих привреда (Вајес, et. al. 2012: 16-17). Када је реч о државама Западног Балкана немачка спољна политика залаже се за преписи-

вање „средњоевропског рецепта“, садржаног у гледишту да је државама Западног Балкана место у европској породици. Давањем потпоре овим државама на њиховом европском путу, а имајући у виду утицај СР Немачке на данашњу ЕУ, несумњиво да би растао њен геополитички утицај у овим државама, чиме би лакше реализовала своје геополитичке интересе на овим просторима.

Као четврта светска економија, која је на овим просторима присутна кроз дужи временски период, природно је да СР Немачка, у новом геоекономском руху, има изражену амбицију да буде активан политички чинилац на овим просторима и у данашње време. За Немачку је питање стабилности региона од великог значаја, с обзиром на то да је свесна географског положаја Западног Балкана, његовог економског потенцијала, безбедносног контекста, као и све израженијих миграционих тенденција, које се масовно одвијају преко тзв. „Балканске руте“. Захваљујући процесу европских интеграција, економској и културној пенетрацији на простору Западног Балкана, немачка спољна политика може реализовати своје интересе на овим просторима.

Највиши представници СР Немачке више пута недвосмислено су поновили став да све државе Западног Балкана, укључујући и Србију, заслужују европску перспективу, тако да је на нашој политичкој елити да се избори да та подршка буде снажнија и да резултира бржим напредовањем Србије у овире процеса евроинтеграција. За Србију је од изузетног значаја да интензивира билатералне односе са државом која представља најјачу европску економију, као и најмногуљуднију државу ЕУ. Сагледавајући процес европских интеграција наше државе, као и утицај саме Немачке на њихов даљи даљи ток, немачки фактор додатно добија на значају.

На иницијативу немачке канцеларке Ангеле Меркел (Angela Dorothea Merkel), у Берлину је 28. августа 2014. године одржана конференција о Западном Балкану, симболично у години у којој је обележен век од избијања Великог рата. Уз немачку канцеларку, конференцији су присуствовали највиши политички представници Албаније, Босне и Херцеговине, Хрватске, Косова*, Македоније, Црне Горе, Србије, Словеније, Аустрије, Француске, као и представници Европске комисије. Конференцију о Западном Балкану отворио је немачки министар привреде и енергетике Зигмар Габријел (Sigmar Gabriel). Након конференције у Берлину 2014. године, Друга конференција посвећена Западном Балкану одржана је у Бечу 27. августа 2015. године, док је трећа одржана у Паризу 4. јула 2016. године. Најављено је да ће четврта конференција бити одржана у италијанском граду Трсту током јула месеца 2017. године.

На конференцији одржаној у Берлину демонстрирана је снажна посвећеност изградњи мирног и просперитеног региона Западног Балкана, као и европској будућности његових држава. Како су поред представника Европске комисије, конференцији присуствовали највиши политички представници Немачке, Француске, Италије и Аустрије, била је очигледна њихова изражена заинтересованост за овај регион у односу на остале чланице ЕУ. Конференција је одржана у склопу шире дипломатске иницијативе, познате под називом Берлински процес, која је имала за циљ да сузбије раст евроскептицизма у државама региона, као и да охрабри проевропске владе у региону да наставе са по-

литиком евроинтеграција и реформама у друштву. У мандату актуелне Европске комисије, којој мандат истиче 2019. године, не планира се примање ниједне државе кандидата у редове ЕУ. О томе најбоље сведоче изјаве председника Европске комисије Жан-Клод Јункера (Jean-Claude Juncker) и других високих европских званичника. У складу са тим, Немачка је као држава покретач Берлинског процеса желела да се тај вакуум надомести сарадњом држава региона у заједничким развојним и инфраструктурним пројектима, потпомогнутим издашним дотацијама из европског буџета за период од 2014. до 2020. године. На тај начин, Западни Балкан остаје у геополитичкој орбити ЕУ, чиме се маргинализује утицај других великих сила које имају сопствене геополитичке интересе на овим просторима, а државе региона би тај период требало да искористе за модернизацију и јачање капацитета државе на свим пољима.

Без обзира на то ко чини владајућу већину у Немачкој, међу њеним политичким естаблишментом присутан је континуитет у подршци политици проширења ЕУ. Последње промене у немачкој савезној влади, које су се догодиле након парламентарних избора одржаних 2013. године, када су уместо либерала социјалисти постали мањински партнер демохришћана, нису су се одразиле на промену овог става. Поред владајућих демохришћана и социјалдемократа, и друге две немачке парламентарне групације, из редова Зелених и Левице, такође, подржавају процес проширења ЕУ. Либерали, који су се после последњих избора нашли ван парламента, деле исте ставове када је реч о политици европских интеграција са естаблираним немачким политичким организацијама, што представља једну од константи њихове спољне политике. Тренутно најјача ванпарламентарна партија у Немачкој, Алтернатива за Немачку, једина представља озбиљнију политичку снагу која испољава секептицизам у погледу поменутих процеса. Алтернатива се чак залаже и за одржавање референдума на којем би Немци могли да се изјасне у погледу пријема нових чланица у окриље ЕУ. Како ће Алтернатива за Немачку готово сигурно постати нова парламентарна странка након парламентарних избора који су заказани за јесен 2017. године, несумњиво је да ће политичари из њених редова парламентарну говорницу искористити за профилисање својих политичких ставова и по питању проширења ЕУ (Adenahr, Tögholfer, 2015: 31, f. 60).

Важна улога у политици европских интеграција СР Немачке прописује се њеном парламенту. Појачана активност немачког Бундестага у оквиру процеса проширења ЕУ и улоге Немачке у истом процесу своје корене има у одлуци савезног Уставног суда донетој 2009. године, који је Бундестагу доделио већу улогу у европским пословима. То се нарочито односи на „отварање и затварање преговора о приступању и допуне уговора, дајући законодавним телима – чак и политичким групама – нови утицај и, сходно томе, интерес за стварно вођење преговора“ (Ibid. 29). На основу „Уговора о сарадњи између Савезне владе и немачког Бундестага по питањима која се односе на ЕУ“ (Gesetz über die Zusammenarbeit von Bundesregierung und Deutschem Bundestag in Angelegenheiten der Europäischen Union), усвојеног 4. јула 2013. године, детаљније је приказана улога Бундестага у европским интеграцијама.³ У погледу

³ Видети у: *Gesetz über die Zusammenarbeit von Bundesregierung und Deutschem Bundestag in Angelegenheiten der Europäischen Union*, Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/euzbbg_2013/gesamt.pdf

отварања преговора са државама кандидатима, савезна влада би требало да са Бундестагом усагласи заједнички став, пре него што са таквим ставом изађе пред Савет министара ЕУ или Европски савет. Ипак, савезној влади остављено је дискреционо право да, иако је дужна да уважи мишљење Бундестага, може самостално да доноси одлуку супротну изнетом мишљењу Бундестага, за коју сматра да је важна за спољну, као и политику европских интеграција државе.

За разлику од водећих немачких политичара, немачки грађани испољавају приличну дозу скептицизма према пријему нових чланица у редове ЕУ. Финансијска криза са којом се унија суочава већ неколико година представља један од главних узрока за овакав став немачких грађана. Резултати истраживања, које је за потребе немачке фондације Корбер (Körber) урадила маркетиншка компанија TNS Infratest Policy Research у октобру 2016. године на тему Европе и немачке спољне политике, у коме је учествовао 1001 пунолетан становник Немачке, показали су да већина грађана, тачније њих 64 % сматра непожељним проширивање ЕУ новим чланицама, док га 34 % сматра пожељним (Aktuelle Europa-Umfrage: Zweifel oder Zuversicht, 2013). У складу са тим, за немачке грађане приоритет је да се унија прво изнутра консолидује, пре него што се питање проширења постави на дневни ред. Додатни разлог скептицизму представља чињеница да нове европске придошлице, које се примљене у последњим фазама проширења ЕУ нису оправдале указано поверење, при чему се показало да њихови капацитети нису у рангу модерних европских држава. Очигледан пример представљају Румунија и Бугарска, чије форсирано примање у редове ЕУ 2007. године има више геополитичку компоненту, него компоненту утемељену на чврстом испуњавању копенхашких услова.

Фактор Косова и Метохије у процесу европских интеграција Србије и немачка улога

Предвиђања да ће улога Немачке расти у оквиру процеса евроинтеграција Србије показала су се исправним у току 2011. године. Приликом посете немачке канцеларке Меркел српској престоници у августу 2011. године на видео су изашле разлике у погледу решавања косовског питања између двеју држава. Највећа тачка неслагања у разговору између српског председника Бориса Тадића и немачке канцеларке Меркел односила се на будућност институција на северу Косова које су биле под контролом српске владе, а не приштинских структура. Мучна атмосфера која је владала приликом сусрета између Меркелове и Тадића у августу 2011. године, показала је на најбољи могући начин колико су удаљене позиције двеју држава у погледу судбине Косова. Управо је немачко незадовољство приступом Србије у погледу демонтаже тих институција био разлог зашто Србија није у децембру 2011. године добила статус државе кандидата за чланство у ЕУ.

Након само три месеца од постављања препреке Србији на путу добијања статуса кандидата, Немачка је ревидирала свој тврди став у погледу напретка Србије на њеном европском путу. Повод је представљао договор између

Београда и Приштине о регионалном представљању и интегрисаној контроли административних прелаза. Пристанак Београда да приштинске делегације у регионалним структурама уместо Косово/УНМИК буду представљене под именом Косово уз фусноту, као и потписивање техничког протокола којим се уређује функционисање административних прелаза између Београда и Брисела са једне, као и Приштине и Брисела са друге стране, омогућило је да Немачка да „зелено светло“ за европску кандидатуру Србије.⁴ Иако је Србија начинила извесне уступке у погледу своје косовске политике, сасвим сигурно ти уступци нису били на линији немачких очекивања из 2011. године о укидању српских институција на северу Косова. Разлоге немачког попуштања треба тражити у постизању компромиса са њеним европским партнерима, који су сматрали да Србија заслужује статус кандидата, као и бојазни да би на таласу незадовољства политиком условљавања према Србији, у светлу њених евроинтеграција, на власт могле доћи националистичке снаге које би могле променити спољно-политички курс Србије. Како је Србија добила статус кандидата за ЕУ 1. марта 2012. године, док су парламентарни избори у Србији расписани 13. марта исте године, неминовно се намеће корелација између ова два догађаја.

Догађаји који су се односили на европску кандидатуру Србије и њену косовску политику, показали су да ће даљи напредак Србије у оквиру евроинтеграција у све већој мери бити одређен косовском загонетком. „Моменат Меркел био је пресудан у експлицитном повезивању процеса приступања Србије у ЕУ са односима Србије и Косова, за које се до тада чинило да представљају два одвојена колосека“ (Adenahr. Tõgholfer, 35).⁵ Ако се успешна сарадња са Хагом чинила као једини специфичан услов за европски пут Србије у односу на остале државе које су, такође, свој спољнополитички брод усмериле ка Бриселу, пред Србијом су се указивала нова искушења у виду очувања њене прокламоване косовске политике и даљег напретка у процесу евроинтеграција.

У току 2013. године дошло је до динамизирања дијалога између Београда и Приштине. Водећи се реал-политиком и жељом да сачува виталне националне интересе на Косову, српска влада одлучила је да са представницима привремених институција у Приштини потпише „Први споразум о главним принципима нормализације“, познатији као Бриселски споразум. Споразум је потписан 19. априла 2013. године у Бриселу. Разговори који су се одвијали у Бриселу између представника двеју страна и који су претходили потписивању споразума били су статусно неутралног карактера, не доводећи у питање решеност владе да не призна једнострано проглашену независност Косова. Влада је наредила министарствима, посебним организацијама и службама владе да предузму потребне мере и активности ради примене споразума, као и да наставе примену већ постигнутих договора и споразума са представницима привремених институција самоуправе на Косову и Метохији. „Први споразум о главним принципима нормализације“ између Београда и Приштине потписан је

⁴ Текст споразума којим су утврђени принципи регионалног представљања Приштине, као и интегрисаног управљања административним прелазима видети у: *Договор о регионалном представљању и сарадњи*, Влада Републике Србије, <http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=168200> датум приступа 08.05.2017. године

под окриљем ЕУ, чиме је српска влада послала јасну поруку да решење косовског проблема једино види у оквиру европске политике. Немачка савезна влада поздравила је овај споразум, што је значајно допринело попуштању тензија у односима између двеју држава.

Захваљујући оствареном напретку у дијалогу између Београда и Приштине, који је од стране европских званичника препознат као спремност Србије да буде конструктиван фактор стабилности у региону, у Бриселу је 21. јануара 2014. године одржана Прва међувладина конференција између Србије и ЕУ, чиме је означен почетак приступних преговора на политичком нивоу. Од добијања статуса кандидата до почетка приступних преговора прошло је близу 2 године, иако је „Комисија истовремено са давањем статуса кандидата Србији 2012. године, могла предложити и датум заказивања почетка преговора о чланству са Србијом“ (Недељковић, 2015: 263). Вреди истаћи да је Немачка последња чланица ЕУ која је дала пристанак за започињање преговора ЕУ са Србијом, тек након што се уверила да је Србија у довољној мери посвећена имплементацији Бриселског споразума. „Зелено светло“ Немачке утицало је да Европски савет у децембру 2013. године донесе позитивну одлуку за Србију у светлу њеног процеса евроинтеграција. Тадашњи председник Европске комисије Жосе Мануел Барозо (José Manuel Durão Barroso) истакао је да међувладина конференција између ЕУ и Србије представља „ново поглавље у односима и велики успех“ (Одржана прва међувладина конференција између Србије и Европске уније, 2016). Бриселски споразум нарочито је апострофиран од стране Бароза, који је, по његовом мишљењу, понео епитет историјског.

У епицентру политичког спора између Србије и ЕУ налази се управо питање Косова, као „омче око врата“ у погледу српских путештвија ка Бриселу. Како пет од 28 чланица ЕУ није признало једнострано проглашену независност Косова, а то су Грчка, Румунија, Шпанија, Кипар и Словачка, пре свега како би спречиле сецесионистичке процесе на територијама својих држава, а делом из разлога који се тичу поштовања међународног права, очигледно је да ни сама ЕУ нема конзистентан став по питању судбине Косова. За Србију је отежавајућа околност чињеница да су сецесију њене јужне покрајине признале економски најмоћније и политички најутицајније државе ЕУ, међу њима и Немачка, а од којих у великој мери зависи напредак Србије у процесу европских интеграција. Питање Косова и Метохије не само да је препрека у остваривању бржег напретка Србије ка породици европских народа, већ је и камен спотицања у грађењу јачих билатералних односа између Србије и Немачке, с обзиром на то да је за Србију Косово и Метохија једна од две њене Уставом дефинисане покрајине, поред северне покрајине Војводина, као и део непроцењиве културно-религијске баштине, док је с друге стране - резолутна подршка Немачке тзв. косовској независности неупитна. Наредне године донеће пред Србију нова искушења у погледу перспективе процеса њених евроинтеграција и решавања косовског проблема, који су оличени у неугодној позицији између Сциле у виду сиренског зова евроинтеграција, као и Харибде у виду борбе за очување Космета у свом саставу, на шта је обавезује властити Устав. Мудром политиком морали би да избегнемо судбину Турске и Македоније, чији процес европских интеграција је блокиран већ једну деценију.

Поглавље 35 као „алфа и омега“ српског путовања ка ЕУ

Током прве међувладине конференције између Србије и ЕУ, дефинисан је Преговарачки оквир ЕУ за преговоре са Србијом. Преговарачки оквир означава суштину и принципе које држава кандидат мора да испуни како би стекла статус пуноправне чланице ЕУ. Учешћем у процесу преговарања са ЕУ, Србија се обавезала да ће да усвоји правне тековине (*acquis communautaire*) уније, рашчлањене у 35 тематских поглавља. Косовско питање ће у великој мери одредити цео ток преговора, имајући у виду да је Преговарачким оквиром било предвиђено да прво поглавље, које ће бити отворено између Србије и ЕУ, буде поглавље 35, посвећено управо том питању. Поглавље број 35, под називом „општи послови“, током преговора између ЕУ и других држава, било је резервисано за питања која се нису стриктно могла подвести под било коју област, док ће у случају Србије имати искључиво косовску димензију. Поред уобичајених услова које државе кандидати морају да испуне у погледу испуњавања копенхашких критеријума⁶, напредак Србије на европском путу може бити успорен уколико евробирографија процени да Србија не чини довољно напора у нормализацији односа са Косовом.

У тачки 23. Преговарачког оквира у делу о принципима на којима се заснивају преговори, а у корелацији са Косовом и Метохијом, стоји следеће: **„Напредак преговора зависиће од континуираног ангажовања Србије, у складу са условима Процеса сарадње и придруживања, у циљу видљивог и одрживог унапређења односа са Косовом“** (Преговарачки оквир Европске уније за Србију, 2014). По свему судећи, поглавље 35 одредиће у великој мери процес европских интеграција наше државе. Такође, преговарачким оквиром одређено је да се преговори између Србије и ЕУ односе на територију Србије без Косова, док ће Косово, као ентитет који има сопствени политичко-правни систем, самостално трасирати свој европски пут. Такозвано Косово и Европска унија потписали су Споразум о стабилизацији и придруживању у Бриселу крајем октобра 2015. године.

Од одржавања Прве међувладине конференције између Србије и ЕУ, па до отварања првих преговарачких поглавља требало је да прође скоро 2 године. У оквиру Друге међувладине конференције између ЕУ и Србије, одржане 14. децембра 2015. године у Бриселу, отворена су 2 од укупно 35 преговарачких поглавља - Поглавље 32 о финансијском надзору и Поглавље 35 о нормализацији односа Београда и Приштине. Отварању првих преговарачких по-

⁵ Под критеријумима из Копенхагена мисли се на услове за чланство у ЕУ. Реч је о три услова: политичким, економским и правним. Услови су:

Политички - стабилност институција које осигуравају демократију, владавину права, поштовање људских права и заштита мањина;

Економски - постојање функционалне тржишне привреде, способне да се носи с притиском конкуренције и тржишним снагама унутар Уније;

Правни - способност преузимања обавеза чланства, укључујући приврженост циљевима политичке, економске и монетарне уније.

Критеријуми из Копенхагена називају се још и приступни критеријуми (услови).

главља претходила је права „драма“ у погледу немачког амандмана на нацрт преговарачке платформе посвећене косовском питању. Немачка је у изради овог амандмана имала здушну подршку Холандије и Велике Британије. По речима Марка Ђурића, директора Канцеларије за Косово и Метохију која функционише у оквиру српске владе, на Србију се овим амандманом извршио огроман притисак у погледу њеног даљег напретка у евроинтеграцијама и решавања косовског чвора: „Тачно је да се де југе, односно формално правно не тражи признање Косова, али ми нисмо наивни и ако вам неко тражи, а у нацрту платформе се види да се тражи укидање свих наших привремених органа, престанак финансирања наших институција...“ (Ђурић: Не тражи се формално признање, али нисмо наивни; Дитман: Немачка не тражи да признате Косово, 2015). Ђурић је и упозорио да, уколико се напредак Србије у процесу евроинтеграција континуирано условљава уступцима на штету српских националних интереса у погледу Космета, Србији се „смеши турски сценарио о европским интеграцијама без краја, зато што ту постоје услови које је немогуће испунити“. Немачки амбасадор у Србији Аксел Дитман (Axel Dittmann), оповргао је наводе српских званичника да Немачка од Србије тражи признање независности Косова. „Познато је да се Немачка унутар Европске уније залаже да, између осталог, поглавље 35 у преговорима Србије о чланству у Европској унији буде отворено сада. Неосноване су изјаве да ЕУ или Немачка од Србије у том контексту тражи признавање Косова. Нема додатних услова“. (Исто).

За премијера Александра Вучића, српски интерес састојао се у заштити виталних националних интереса на Косову, уз истовремено очување тешком муком успостављених билатералних односа са Немачком на солидним основама. „Пре ћу отићи из Владе Србије, него да покварим пријатељство са Немачком“ (Вучић поручио Путину: Стратешки циљ Србије је ЕУ, 2015). Тон унапређењу односа између двеју држава од 2012. године, када су напредњаци постали доминантна политичка снага у Србији, диктира управо Вучић. Између Вучићеве намере да Србију што више приближи Немачкој и Ђинђићевог ослањања на Немачку током његовог кратког и трагично завршеног премијерског мандата, може да се направи озбиљна аналогија. Како тврди Горан Весић, политичар који је сарађивао и са Ђинђићем и Вучићем: „Ђинђић је први политичар после Милана Стојадиновића који је окренуо Србију према Немачкој, као најјачој земљи ЕУ. Вучић је то као политичар такође разумео. Он и Ђинђић су реал-политичари.“ (Горан Весић: Тадић је хтео да расходује Ђинђићев BMW, 2017). Последњи сусрет између Вучића и Меркелове, иначе њихов 10. по реду, који је одржан 14. марта 2017. године, потврдио је посвећеност српског премијера јачању билатералних односа са Немачком, као и подршку немачке канцеларке Србији у процесу евроинтеграција.

Немачко дисциплиновање Хрватске

Након отварања првих преговарачких поглавља између Србије и ЕУ у виду поглавља 32 и 35 у току 2015. године, у току 2016. године Србија је отво-

рила још 4 нова поглавља. На Трећој међувладиној конференцији између ЕУ и Србије која је одржана 18. јула 2016. године у Бриселу, донета је одлука о отварању два нова поглавља: Поглавље 23 - Правосуђе и основна права и Поглавље 24 - Правда, слобода и безбедност. Четврта међувладина конференција између ЕУ и Србије, одржана 13. децембра 2016. године, резултирала је отварањем Поглавља 5 – Јавне набавке, као и Поглавља 25 - Наука и истраживање. Српска делегација, на челу са премијером Вучићем, очекивала је да Србија на овој конференцији отвори и Поглавље 26 – Култура и образовање, али је отварање овог поглавља блокирала Хрватска. У току 2016. године суседна Хрватска је у више наврата покушавала да успори процес европских интеграција Србије. Разлози оваквог хрватског става углавном су везани за грађански рат који се водио на територији Хрватске. Ипак, до отварања поглавља посвећеног култури и образовању, као и новог Поглавља 20, посвећеног предузетништву и индустријској политици, дошло је 27. фебруара 2017. године приликом одржавања Пете међувладине конференције између ЕУ и Србије. До сада је укупно отворено осам поглавља, при чему су Поглавља 25 и 26 привремено затворена, обзиром да у овом областима не постоје заједнички критеријуми ЕУ за усклађивање поменутих поглавља.

Почетком 2016. године Хрватска је заступала став да Србија не би требала да отвори поглавље 23, посвећено владавини права, а које се сматра једним од најзначајнијих, имајући у виду да кроз њега држава кандидат усклађује свој правни систем са европским, у циљу изградње модерне државе засноване на владавини права. У понашању Хрватске на видело су изашли сви „костури из ормана“ који оптерећују савремене српско-хрватске односе, а међу српским јавним мњењем и државним врхом појавио се страх да би Хрватска константно могла да омета Србију током њеног европског пута. У „омекшавању“ хрватског става до изражаја је дошла улога Немачке, која је осудила понашање хрватских представника, подсетивши да је и сама Хрватска вапила за помоћи од стране утицајних чланица ЕУ, када је Словенија покушавала да демонстрира моћ над њом у току њеног процеса евроинтеграција. Током 2008. године, Словенија је блокирала европски пут Хрватске, због недефинисане границе у Пиранском заливу.

Кроз речи председника Одбора за европске послове Бундестага, Гинтера Крихбаума (Gunther Krichbaum), најбоље је приказан став Немачке по питању намере Хрватске да успори ток европских интеграција Србије: „Надам се да ће Хрватска попустити. Они би требало да се сете како је њима пружена помоћ када су били у сличној ситуацији и да је Хрватска обећала европским партнерима да неће стварати такве блокаде. А то је, видимо, ипак урадила“ (Немачка: Немато razumevanja za hrvatsku blokadu, 2016). Изгледа да су хрватски властодршци одлучили да није у њиховом интересу да „љуте“ једног од покровитеља њихове независности и промотера европских интеграција. Одређени проблеми између Србије и Хрватске свакако постоје, попут границе на Дунаву, положаја националних мањина, повратка расељених, различитог виђења надлежности суда за ратне злочине у Београду, као и питање културног блага Српске православне цркве, које је током грађанског рата склоњено у Србију.

Оквир за решавање ових проблема требало би да се тражи у оквиру дијалога двеју суседних држава, а никако у форми ултиматума при чему једна чланица ЕУ користи своју позицију за уцењивање суседне државе кандидата. Ако су Немачка и Француска, које су у периоду од 1871. до 1945. године водиле три страшна рата, успеле да заједничким снагама ударе темеље једном од најуспешнијих пројеката у историји Европе, Србија и Хрватска имају обавезу према новим нараштајима да, давањем нове димензије у њиховим билатералним односима, узму учешћа у изградњи мирног и просперитетног региона. У складу са мишљењем експерата који су учествовали на конференцији посвећеној 20-шњници успостављања дипломатских односа између двеју држава, „односи Србије и Хрватске представљају стожер односа на Балкану и утичу на односе у целом региону, а предуслов за решавање проблема Београда и Загреба су трајно помирење и превазилажење наслеђа прошлости“ (Односи Србије и Хрватске утичу на односе у целом региону, 2016).

Закључак

Савезна Република Немачка представља државу без које је у овом тренутку тешко замислити решење било којег важнијег европског питања. Као држава чији је удео у претходној години износио преко 7 % у светској трговини (трећи светски извозник и увозник), несумњиво је да савремена Немачка „убира“ плодове глобализације на ефикасан начин. Са уделом од 1/5 у укупном бруто-домаћем производу Европске уније, представља њену најјачу економију. Активирањем члана 50. Лисабонског уговора⁷, Велика Британија је и званично покренула двогодишњу процедуру раздруживања са ЕУ. Напуштањем ЕУ од стране друге најмногљудније државе и државе која представља другу по снази економију у оквиру њених сводова, немачка улога у стабилизацији и јачању кохезије унутар породице европских народа додатно добија на значају. Утицај Немачке, као најјаче европске економије и лидера ЕУ, расте и на Балкану, пре свега, кроз процес европских интеграција.

Како све државе Западног Балкана, укључујући и Републику Србију теже пуноправном чланству у ЕУ, процес европских интеграција представља везивно ткиво између њих и моћне Немачке. Имајући у виду да и немачки званичници континуирано заступају став да читав регион Западног Балкана заслужује европску перспективу, као начин за миран и просперитетан развој друштва које и дан данас осећају последице сукоба насталих у оквиру ратова за југословенско наслеђе, тако су и њихови интереси подударни са интересима

⁷ Лисабонски уговор ступио је на снагу 1. децембра 2009. године. Уговор је заменио Европски устав, који је одбачен на референдумима у Француској и Холандији 2005. године. Уговором је извршена реорганизација европских институција, укључујући увођење функције председника Европског савета и шефа дипломатије ЕУ (Високи представник за спољну политику и безбедност). Такође, уговором је ојачана улога европског парламента у законодавном процесу, као и утврђена квалификована већина у савету ЕУ. ЕУ је ступањем на снагу овог акта стекла међународни правни субјективитет.

регионалне политичке елите, као и интересима већине становништва које данашњу ЕУ, и поред одређених социјалних и економских проблема са којима се унија суочава, посматра као узор како би њихова друштва требало да изгледају у будућности.

Након политичких промена из октобра 2000. године Србија континуирано следи политику европских интеграција. Пуноправно чланство у породици европских народа представља примарни спољнополитички циљ наше државе. Од прве Ђинђићеве владе, формиране у духу поменутих промена, па до тренутне, предвођене Александром Вучићем, српске политичке елите покушавале су придобити подршку „економског супер-стара“ Европе у контексту бржег напредовања српског брода ка Бриселу. Колико је јак утицај Немачке на целокупан процес проширења ЕУ, Србија се на најбољи начин уверила током децембра 2011. године, када је званични Берлин, незадовољан активностима Србије у погледу укидања њених институција на подручју њене јужне покрајине, онемогућио да Србија добије статус државе кандидата за чланство у ЕУ. Биће потребно пуно дипломатске умешности са наше стране како бисмо сачували наше виталне националне интересе на Косову и Метохији и наставили путем европских интеграција, а да не доживимо судбину Македоније и Турске, чије су европске интеграције већ деценију заустављене (Македонија је добила статус кандидата 2005. године, а Турска је започела преговоре исте године). Такође, притисак који је Немачка извршила на суседну Хрватску током 2016. године, која је покушала да осујети отварање одређених преговарачких поглавља између Србије и ЕУ, на најбољи начин показује колико је за Србију важно јачање билатералних односа са Немачком. Србија је уз помоћ Немачке наставила свој европски пут, у складу са прокламованим ставом Меркелине владе и водећих немачких политичких партија да читав регион Западног Балкана заслужује европску перспективу.

Иако током садашњег мандата Европске комисије који истиче 2019. године проширења уније на нове државе неће бити, на српском државном врху је да продубљивањем односа са моћном Немачком и на таласу њене подршке покуша да свој примарни спољнополитички циљ оствари у току наредног мандата комисије, односно у периоду од 2019. до 2024. године. Имајући у виду да постоји позитиван тренд у економским односима између двеју држава, како у погледу већег присуства немачких компанија на нашем тржишту, тако и у погледу раста обима спољнотрговинске размене, самим тим значај Србије расте у немачким политичким круговима, обзиром на испреплетеност немачке политике и привреде, што се позитивно одражава на процес евроинтеграција наше државе.

Литература:

1. Adenahr, Cornelius, Tögholfer, Theresia (2015): „Germany“ in: Rosa Balfour and Corina Stratulat (eds.): EU member states and enlargement towards the Balkans, *EPC Issue Paper* NO. 79, 29-41.
2. „Aktuelle Europa-Umfrage: Zweifel oder Zuversicht?“ Körber Foundation, October 2016, Hamburg, http://www.koerber-stiftung.de/fileadmin/user_upload/koerber-stiftung/redaktion/handlungsfeld_internationale-verstaendigung/pdf/2016/europa-survey_brochure.pdf, 02.05.2017.
3. Baumann, Rainer, Hellmann, Gunther (2001): „Germany and the Use of Military Force: ‘Total War’, the ‘Culture of Restraint’, and the Quest for Normality“, *German Politics*, Volume 10 2001 - Issue 1, 1-32.
4. Bajec, Jurij, et. al. (2012): *Srpsko- nemački odnosi: stvarno i moguće*, Friedrich Ebert Stiftung, Beograd.
5. *Dogovor o regionalnom predstavljanju i saradnji*, Vlada Republike, <http://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=168200> 05.05.2017.
6. „Đurić: Ne traži se formalno priznanje, ali nismo naivni; Ditman: Nemačka ne traži da priznate Kosovo“, *Večernje novosti*, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:571886-Djuric-Ne-trazi-se-formalno-priznanje-ali-nismo-naivni-Ditman-Nemacka-ne-trazi-da-priznate-Kosovo> , 06.05.2017.
7. *Ekspoze Gorana Svilanovića, saveznog ministra za inostrane poslove u Saveznoj skupštini SR Jugoslavije*, Beograd, 2001, u: *Spoljna politika Srbije: strategije i dokumenta*, (ur): Nataša Dragojlović, Stanislav Sretenović, Dragan Đukanović i Dragan Živojinović, Evropski pokret u Srbiji, Beograd, 2011.
8. *Gesetz über die Zusammenarbeit von Bundesregierung und Deutschem Bundestag in Angelegenheiten der Europäischen Union*, Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/euzbbg_2013/gesamt.pdf 01.05.2017.
9. Gajić S. Aleksandar (2012): „Zapadni Balkan u savremenom političkom diskursu“, *Nacionalni interes*, Godina VIII, vol. 15, broj 3, 9-34.
10. „Goran Vesić: Tadić je hteo da rashoduje Đinđićev BMW“, *Večernje Novosti*, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuelno.289.html:645863-Goran-Vesic-Tadic-je-hteo-da-rashoduje-Djindjicev-BMW>, 08.05.2017.
11. Lučka, Dejan (2013): „Kraj SFRJ i Arbitražna komisija Mirovne konferencije o Jugoslaviji“, *Godišnjak studenata*, godina I, 2/2013, Pravni fakultet Istočno Sarajevo, 102-123.
12. Nedeljković, Stevan (2016): *Normalizacija odnosa između Srbije i Kosova i Metohije u uslovima globalizacije*, doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu Fakultet političkih nauka.
13. „Nemačka: Nemamo razumevanja za hrvatsku blokadu“, *Sputnik*, <https://rs-lat.sputniknews.com/evropa/201604151104892133-krihbaum-hrvatska-blokada/>, 09.05.2017.
14. „Odnosi Srbije i Hrvatske utiču na odnose u celom regionu“, *Večernje novosti*, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:636820-Odnosi-Srbije-i-Hrvatske-uticu-na-odnose-u-celom-regionu>, 10.05.2017.
15. „Održana prva međuvladina konferencija između Srbije i EU“, Kancelarija za evropske integracije, <http://www.seio.gov.rs/src/vesti/651/189/335/detaljnije/odrzana-prva-medjuvladina-konferencija-izmedju-srbije-i-eu/> , 06.05.2017

16. *Pregovarački okvir Evropske unije za Srbiju*, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, <http://www.bezbednost.org/Svi-dokumenti/5702/Pregovaraacki-okvir-Evropske-unije-za-Srbiju.shtml> 07.05.2017.
17. Pribičević, Ognjen, Miljuš, Brano (2012): „Izazovi i perspektive nemačke spoljne politike”, *Međunarodna politika*, Vol. LXIV, br. 4, Beograd, 403-424.
18. Proroković, Dušan (2015): Geopolitika Srbije, JP „Službeni glasnik“, Beograd.
19. *Rezolucija o pridruživanju Evropskoj uniji*, Službeni glasnik Republike Srbije, Beograd, broj 112/04.
20. „Vučić poručio Putinu: Strateški cilj Srbije je EU“, N 1, <http://rs.n1info.com/a100500/Vesti/Vucic-o-prijateljstvu-s-Nemackom.html>, 08.05.2017.

THE IMPACT OF THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY ON THE EUROPEAN INTEGRATION PROCESS OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary: The main task of this study is to determine to what extent the FR Germany (Bundesrepublik Deutschland), as a country that, owing to the strength of its economy, represents the most influential member of the European Union, affects the process of european integration of Serbia. The Federal Republic of Germany represents the country without which is at this point difficult to imagine a solution of any of the more important european issues. The leadership of the FR Germany within the functioning of the contemporary EU is reflected in its influence on the process of enlargement of the european family. The highest representatives of the FR Germany on several occasions unequivocally reiterated the view that all countries of the Western Balkans, including Serbia, deserve a european perspective. Since all the countries of the Western Balkans, including the Republic of Serbia, seek full membership in the EU, the process of european integrations is the connective tissue between them and the powerful Germany.

After the political changes in October 2000, Serbia has continuously followed the policy of european integration, which, with some delays, caused by the unilateral declaration of independence of Kosovo during 2008, has remained its primary foreign policy goal. On the path of full membership in the EU, Serbia needs a strong ally along this path. Improving political and economic relations between Serbia and Germany, as the strongest EU country, would make it easier to achieve this goal. How strong the influence of Germany in the whole process of enlargement of the EU actually is, Serbia was convinced in the best way during December 2011, when the official Berlin, dissatisfied with the activities of Serbia regarding the abolition of its institutions in Kosovo, prevented Serbia from obtaining the candidate status for membership in the EU. Although during the current mandate of the European Commission, which expires in 2019, the Union enlargement to the new countries will not happen, it is up to the Serbian state leadership to, by deepening relations with the mighty Germany and on the wave of its support, attempt to achieve their primary foreign policy goal during the next mandate of the Commission, that is, in the period from 2019 to 2024.

Key words: Republic of Serbia, FR Germany, European Union, foreign policy, european integrations, enlargement of the EU, Kosovo